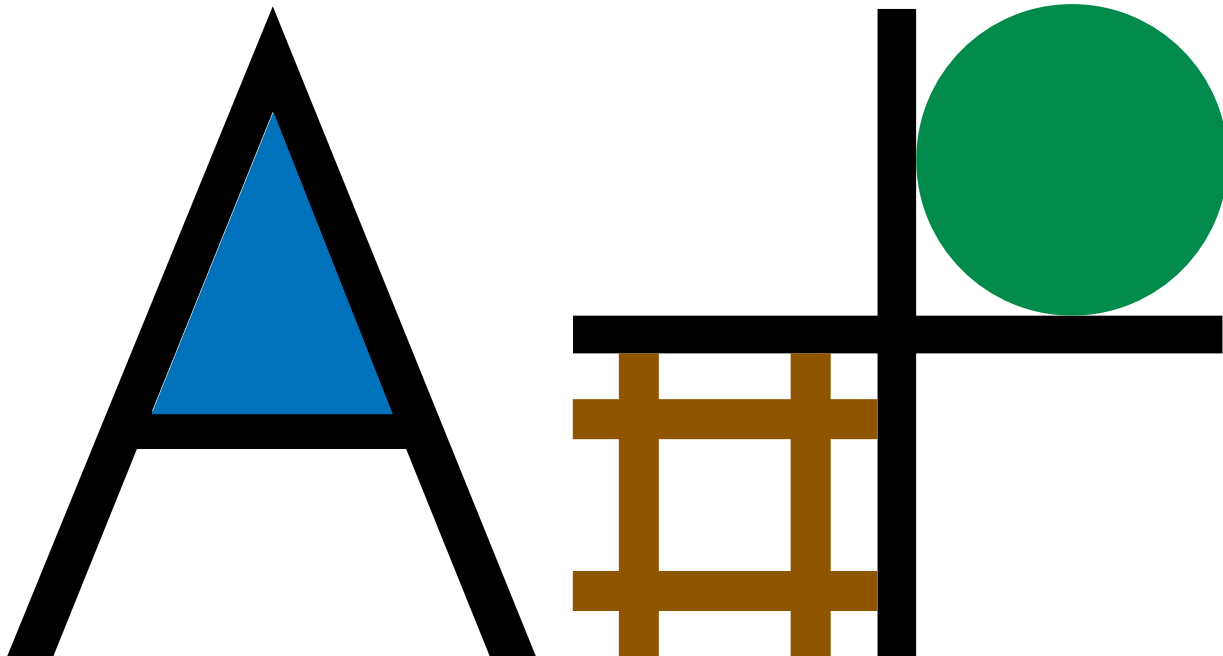

Architecture in Belgium

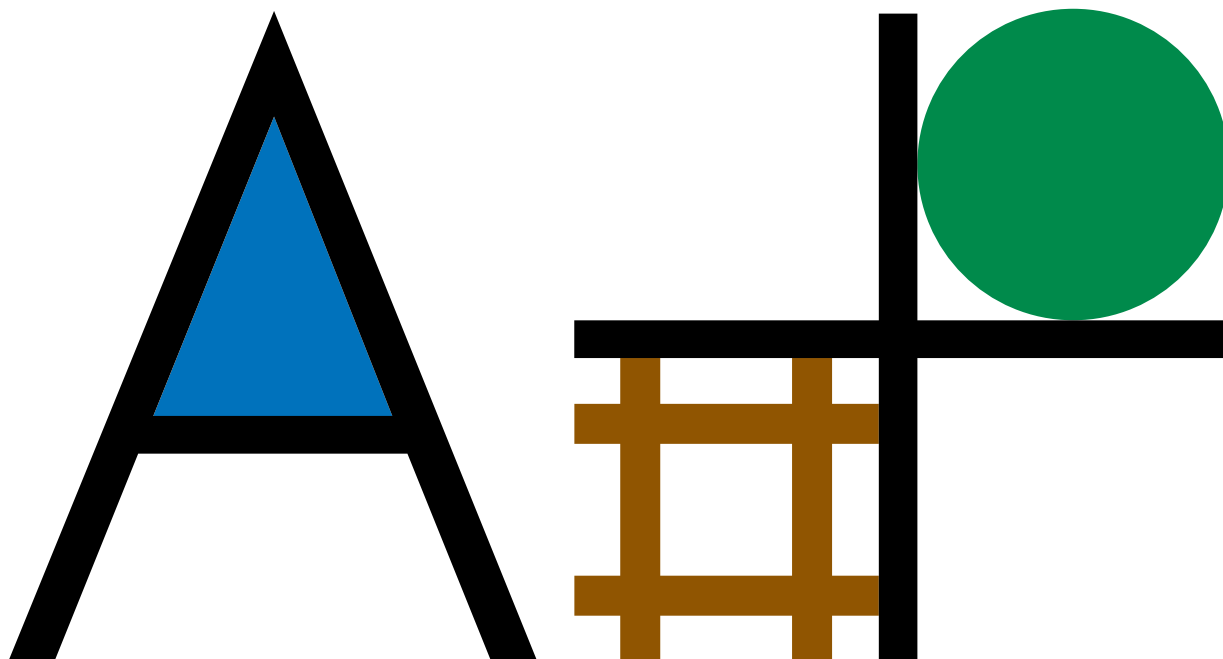
A+273 Augustus/September 2018

BEL €20 – INT €25

Freespace

Architecture in Belgium

A+273 augustus/september 2018

7 Editio

In the picture

- 8 Een subtiële partituur *Pierre Chabard*
14 Een fabriek die staat als een huis
Jolien Naeyaert
19 Circustempel *Mathias Bouet*
22 Een huis voor iedereen *Gitte Van den Bergh*
28 Sociale bemiddeling *François Gena*

Zoom in

- 32 Interview met Adam Caruso
Lisa De Visscher

Fundamenten

- 40 De opstand van Eva *Joeri De Bruyn*
49 Welke vrijheid in welke architectuur?
Pieter T'Jonck
55 Twaalf zwarte sterren op een zilveren
achtergrond *Anne-Laure Iger*
57 Venetiaanse kroniek van de Franse
Gemeenschap *Jean-Didier Bergilez*
61 België op de Biënnale:
stille en soevereiniteit *Lara Schrijver*
64 De Biënnale van Venetië gewikt en gewogen
Véronique Patteeuw

Guest

- 68 Hoe de Citroëngarage een podium
voor Brussel wordt
Audrey Contesse

74 Product news

Zoom out

- 84 Dromen van Eurotopie
Camille Gaillard
85 'A Sentimental Monumentality'
Eline Dehullu en Roxane Le Grelle
86 Een ontwerppuzzel van beleving en ratio
Gitte Van den Bergh
88 Pragmatische naïviteit
Apolline Vranken
90 Het verborgene weer zichtbaar maken
Pierre Chabard

Student

- 93 Punt, lijn en vlak
Apolline Vranken
94 Lobbyen voor de lobby
Lisa De Visscher
95 Moderne trappen met barokke allures
Eline Dehullu

REDACTIE

Hoofredacteur
Lisa De Visscher
Adjunct-hoofredacteur
Eline Dehullu
Redactieassistent
Gitte Van den Bergh,
Apolline Vranken
Productiecoördinator
Grégoire Maus
Eindredactie Nederlands
www.controltaaldelete.be
Eindredactie Frans
Benoît Francès
Vertaling
Alain Kinsella, Nathalie Tabury

Vormgeving
Kritis & Kritis
Font
AEG Renner & Starling
Drukkerij
Die Keure, Brugge
Beeld cover
architecten de vylder vinck taillieu,
'Unless Ever People - Caritas for
Freespace' © Filip Dujardin
Beeld cover fundamenteel
Belgisch paviljoen op de architec-
tuurbiënnale van Venetië 2018
© Philippe Braquerien

Redactiecommissie
Olivier Bastin, Francis Catteeuw,
Agnieszka Zajac
Voorzitter
Ward Verbakel
Redactieadres
Ernest Allardstraat 21/3 -
1000 Brussel
redactie@plus.be
www.a-plus.be

A+ is een publicatie van
ICASD VZW
Informatiecentrum voor Architectuur,
stedenbouw en design

Verantwoordelijke uitgever
Philémon Wachtelaer
Ernest Allardstraat 21/3 -
1000 Brussel
Copyright ICASD
De verantwoordelijkheid voor
de gepubliceerde artikels berust
uitsluitend bij de auteurs.
Alle rechten voor het (zelfs
gedeeltelijk) reproduceren, vertalen
of herwerken zijn voorbehouden
voor alle landen.

RAAD VAN BESTUUR ICASD

Voorzitter
Philémon Wachtelaer
Vicevoorzitter
Chantal Vincent
Secretaris
Geert De Groote
Leden
Olivier Bastin, Dag Boutsen,
Sylvie Bruyninckx, Paul Dujardin,
Benoît Moritz,
Piet Van Cauwenberghe,
Eddy Vanzieleghem,
Ward Verbakel

PROGRAMMERING

Coördinatie
Roxane Le Grelle

COMMUNICATIE & MARKETING

Verantwoordelijke
Louise Van Laethem

PUBLICITEITSREGIE A+ MEDIA

Rita Minissi, rita.minissi@mima.be
Tel +32 (0)2 332 37 82
Ernest Allardstraat 21/3 -
1000 Brussel

ADVERTEERDERS

ALBINTRA
BEGA
BOND VLAAMSE ARCHITECTEN
BOZAR
LEEFMILIEU BRUSSEL
BULB
CARRIÈRES DU HAINAUT
DAVIDTS LIGHTING
DELTA LIGHT
ETERNIT
FEBE
FLOREN
GEBERIT
GROHE
IBIC
INTERIEUR FOUNDATION
KAWNEER
KORATON
KREON
ORGATEC
REYNAERS
RZB
SAINT GOBAIN GYPROC
STAD EN ARCHITECTUUR
STAGOBEL ELECTRO
THYSSENKRUPP
VELUX
VIEGA
VOLA
WIELS

Biografieën

Jean-Didier Bergilez

is architect. Hij geeft les aan de faculteit architectuur van de ULB, waar hij ook het onderzoekslaboratorium in Geschiedenis, Theorie, Kritiek (Hortense) coördineert.

Mathias Bouet

studeerde in 2016 als architect af aan de Faculté d'Architecture La Cambre/Horta van de ULB. Zijn eindwerk handelde over rotondes. Bouet werkt sinds september samen met het Brusselse bureau V+.

Pierre Chabard

is architect, criticus en geschiedkundige. Hij behaalde in 2008 een doctoraat in de architectuur aan de Université Paris 8, en doceert geschiedenis en architectuurtheorie aan de Ecole Nationale Supérieure d'Architecture de Paris La Villette. Hij publiceerde verschillende boeken in Frankrijk en België en is medeoprichter van het tijdschrift *Criticat* (2007).

Audrey Contesse

is kunsthistorica en architect. Ze werkt momenteel als freelance criticus, journalist en curator van architectuurtentoonstellingen, in België en in het buitenland.

Joeri De Bruyn

studeerde filosofie in Antwerpen en Leuven. Van 2001 tot 2008 was hij eindredacteur bij A+. Daarna richtte hij Public Space op, een uitgeverij en productiehuis voor publicaties, tentoonstellingen en interdisciplinair onderzoek over stad, landschap en maatschappij.

François Gena

behaalde zijn diploma aan de architectuurfaculteit van de ULG, en werkt bij het Brusselse bureau Ledroit Pierret Polet. Daarnaast schrijft hij en verdiept hij zich in de architectuurtheorie en -praktijk.

Camille Gaillard

is architect. Ze studeerde aan La Cambre-Horta ULB. Ze werkte in verschillende bureaus in Brussel en Antwerpen. Vaak bestudeert ze de stedelijke en sociale insteek bij gerealiseerde architectuurprojecten.

Anne-Laure Iger

is architect. Ze studeerde af aan de École Nationale Supérieure de Bretagne. Sinds 2016 voert ze een onderzoek in het kader van een doctoraat aan de ULB over architectuurtentoonstellingen in Brussel tussen 1969 en 2018.

Jolien Naeyaert

is ingenieur architect en beeldend kunstenaar, wonend in Brussel. Ze studeerde af aan de Universiteit van Gent (2012) en deed daaropvolgend autonome vormgeving aan het KASK School of Arts Gent. Sinds eind 2015 is ze aan het werk bij Robbrecht en Daem architecten.

Véronique Patteeuw

is associate professor aan de École Nationale Supérieure d'Architecture et du Paysage Lille en redacteur van het tijdschrift OASE. Haar onderzoek focust op de theorie en de geschiedenis van architectuurpublicaties in relatie tot de geschiedenis van de postmoderniteit.

Lara Schrijver

is hoogleraar Architectuurtheorie aan de Faculteit Ontwerpwetenschappen, Universiteit Antwerpen. Eerder gaf ze les aan de TU Delft en de Rotterdamse Academie van Bouwkunst. Zij was redacteur bij *Footprint* en *OASE*, en is nu redacteur van het *Bulletin KNOB* en het jaarboek *Architectuur in Nederland*.

Pieter T'Jonck

is architect en schrijft voor diverse kranten, tijdschriften en boeken in binnen- en buitenland over architectuur, beeldende kunst en podiumkunsten. Hij werkt voor radiozender Klara en was hoofredacteur van A+ in 2015-2016.

Vlaamse
overheid

UPP

LINE VAN DE LETTERS VAN DE PERIODIEKE PERS VZW

Een fabriek die staat als een huis

Trans Architectuur ontwierp voor maatwerkbedrijf Ryhove een 'domestieke fabriek'. De beschutte werkplaats nestelt zich in het woonweefsel van Gent. De combinatie van wonen en industrie vroeg om nieuwe architecturale composities.

Jolien Naeyaert – Foto's Stijn Bollaert

Turend naar een woning in Koningsdal in Gent, gaat de aandacht uit naar een dansend gordijnpatroon. De schijnbaar transparante stof weerhoudt je ervan een blik naar binnen te werpen. Je lijkt binnen te kijken via het raam, maar de weerspiegeling van het glas leidt de focus naar buiten. De achtergrond toont iets anders dan het wonen. Het strakke ritme van de betonnen gevel lijkt zijn voorbuur te verleiden, alsof het de woonkamer uitnodigt tot een toekomstige intrige.

In the picture

Te midden van deze woonwijk in Gent bevindt zich het thuisfront van maatwerkbedrijf Ryhove, ontworpen door Trans. Het academische debat over de productieve stad wordt met dit gebouw niet langer naar de toekomst geprojecteerd, maar daadwerkelijk in het heden geplaatst. Het bedrijf Ryhove, werkzaam als beschutte werkplaats, besloot bewust niet naar de industriële periferie van de stad te trekken maar zich tussen het wonen te blijven nestelen, waar het al langere tijd gehuisvest is.

Dat 'blijven' was van uiterst belang voor het Ryhove-team. "Regel-maat-werk. Een vertrouwde plek voor het beste maatwerk." Zo pent Trans de krijtlijnen van zijn ontwerp gevat neer. "Als we op een bepaald moment een huis op het spoor zijn, dan zitten we dicht bij de goede oplossing", gaat Bram Aerts voort. Niet dat het bureau een huis op zich wilde ontwerpen. Van belang was wel dat de mensen die er werken zich thuis zouden voelen én dat het geheel bovendien op gepaste wijze geïntegreerd zou worden in de bestaande woonwijk. Een 'domestieke fabriek'?

Levendige laadkade

Het ritme van de rijwoningen uit de straat werd als uitgangspunt genomen. Al valt dat niet meteen af te lezen vanaf de straat. De brutale betonnen structuren tonen zich minder verfijnd dan de

woningen. Eens je de hoek omgaat, zie je dat het vertrouwde dak zich vermenigvuldigt. Een gebaar dat tegelijk doet denken aan een machinaal ritme van industriële allure. Binnen slaat de schaal terug naar iets dat opnieuw dicht bij het wonen komt te staan.

En dat voel je. Peter Leyman, directeur van Ryhove, laat je met trots binnenkijken in het hart van de site. "De inventiviteit van de architecten heeft ervoor gezorgd dat er twee laadkades gerealiseerd konden worden." Het komen en gaan van goederen schoven de architecten bewust niet naar de achterkant van de site. Het zwaartepunt van het gebouw valt daarmee samen met een open ruimte. Van bovenaf gezien toont deze constellatie grote affiniteiten met de gebundelde binnentuinen van de burelen. Het leven speelt zich daar af. Is het niet op de laadkade zelf, dan wel van bovenaf bekeken, wanneer het bureau- of atelierpersoneel spontaan naar het raam komt gewandeld om de vrachtwagens te zien binnenrijden. Alsof je op een brug in het Vlaamse landschap staat, zwaaiend naar de truckchauffeurs die onder je door rijden. Het verbeeldt de ontwerphouding die Trans eigen is: "We denken heel graag na over de idee van de achtergrond. We ontwerpen heel graag een achtergrond voor het leven dat af en toe naar voren treedt, om dan terug te kunnen verdwijnen en het leven vooral zijn gang te laten gaan."

In the picture

© Annelies Vanstockstraeten

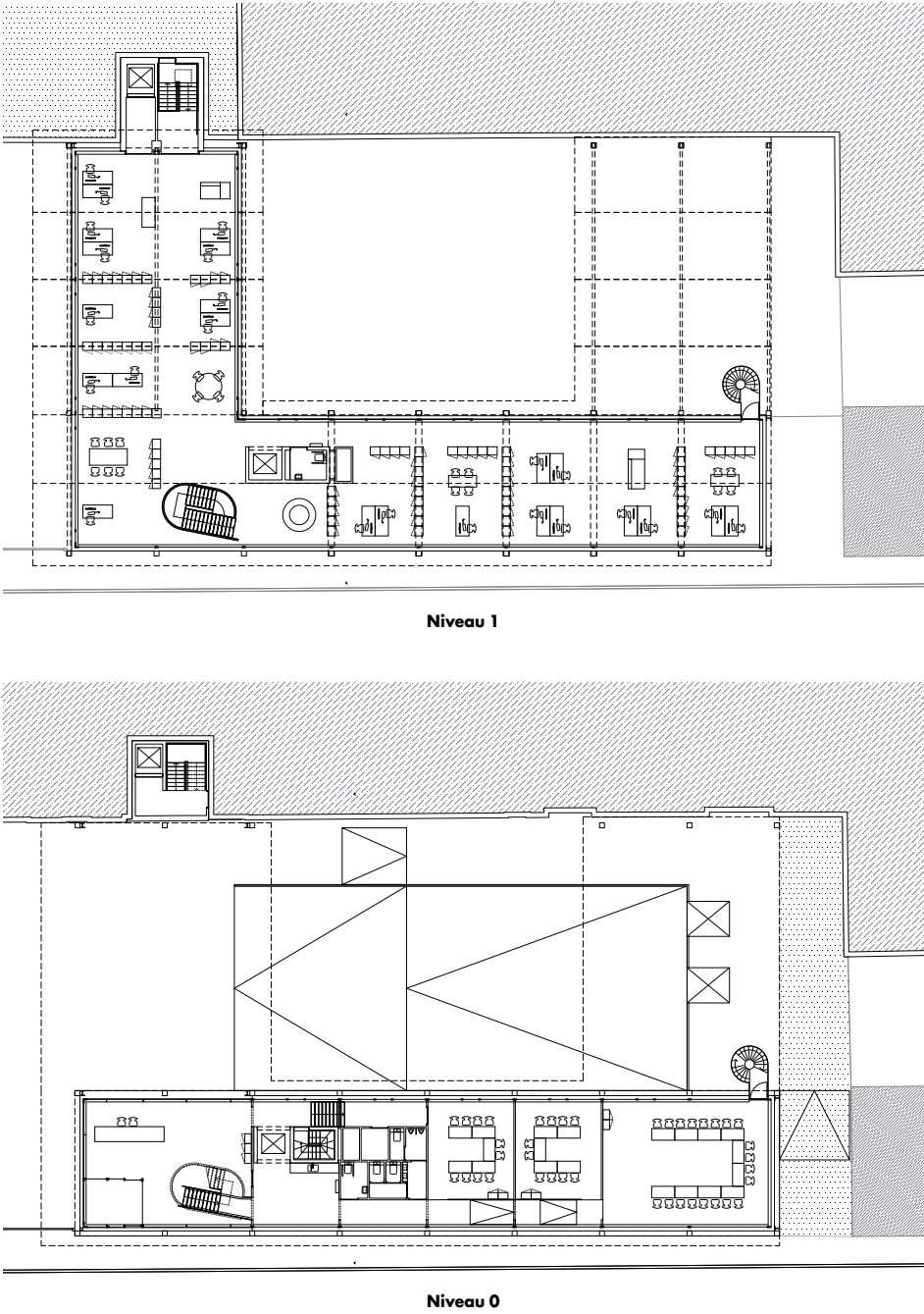
Drieluik

Het gebouw is gerealiseerd met een beperkt budget, en bovendien op een industriële manier. Het geheel is opgetrokken volgens een basisgrid bestaande uit betonnen kolommen, balken en houten CLT-platen. Waar dat grid niet vol te houden was, werd een stalen structuur toegevoegd. Een geste die bewust de uitzondering toont. Het dak werd slechts gedeeltelijk ingeduffeld. Als een warme deken werd de isolatie enkel daar gelegd waar ze voorzien moest worden. Kortom, het Ryhove-gebouw werd genereuzer gemaakt door al het overtollige weg te schrapen.

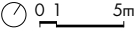
Het viel al af te lezen uit de expo *A Good City Has Industry* van Architecture Workroom Brussels in Bozar (26.10.2016–

15.01.2017): de combinatie van wonen en industrie vraagt om nieuwe architecturale composities. Bouwen aan de productieve stad betekent bouwen aan een leefbare stad. Een weg waaraan Trans maar al te graag mee timmert. Zo maakt het project Ryhove deel uit van wat je het drieluik ‘Ryhove/Balenmagazijn/Vanhoverbeke Timber’ zou kunnen noemen. Deze drie projecten van Trans, binnenkort gebundeld in een uitgave van het Nederlands Architectuurinstituut (NAi), tonen concrete realisaties die daadwerkelijk mee ‘bouwen aan de stad’ van Gent. De titel van het boek – *City-Made* – speelt dan ook raak in op de essentie die deze projecten relevant maakt.▲■●

In the picture

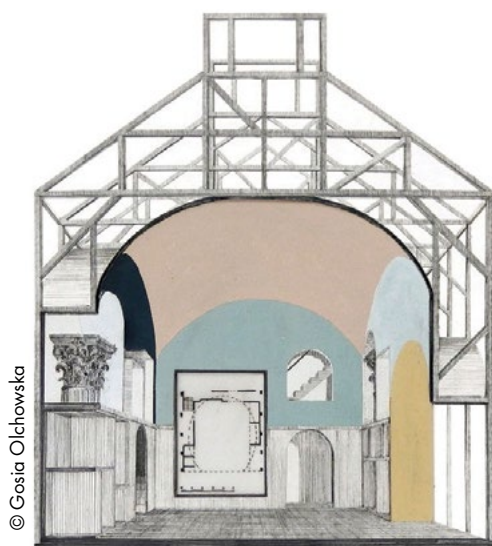

Trans architectuur | stedenbouw
www.transarchitectuurstedenbouw.be

Officiële naam van het project Ryhove Locatie Gent Programma Nieuw kantoorgebouw voor maatwerk-bedrijf Ryhove Procedure Directe opdracht	Bouwhaar Ryhove Algemeen aannemer Vandenbussche Stabiliteit Util Speciale technieken Micconsult EPB Micconsult	Oplevering Oktober 2017 Oppervlakte 2.000 m² Budget Niet openbaar Fabrikanten AG Plastics (transparante golfpanelen dak) / Kingspan (aluminium golfpanelen dak en wand bestaand gebouw)
--	--	---

A+274: Representation

Architectuur lijkt soms een wedren om het meest overtuigende beeld, de mooiste foto. Maar voorbij de 'verleiding' speelt het beeld een steeds belangrijkere rol in het ontwerp- en uitvoeringsproces. Steeds meer architecten gaan in zee met een fotograaf, beeldenmaker of kunstenaar als vaste ontwerppartner. A+ onderzoekt de impact van de foto, de collage, de maquette, de lijntekening maar ook technologieën zoals BIM op het realisatieproces van een project.

Met bijdrages over o.a. Filip Dujardin & advvt, OFFICE KGDVS, Maxime Delvaux, en interviews met Bas Princen en Grafton Architects.

Cover

Randmotief
© Richard Venlet,
Nîmes, 2018

Abonneer u nu op A+!

*
U ontvangt 6
nummers per jaar.

*
Standaard: € 90 (incl. btw)

*
Student: € 49 (incl. btw)

Kies voor A+More! € 250 (incl. btw)

U krijgt bovenop de 6 tijdschriftnummers per jaar:

- duotickets voor 6 A+ lezingen in Bozar
- duotickets voor onze tentoonstellingen en debatten
- uitnodigingen voor vip-evenementen en vernissages
- toegang tot ons tijdschriftenarchief (1973–heden)

Abonneer u door overschrijving op het nummer van ICASD met vermelding 'A+ abonnement' of 'A+More':

IBAN: BE25 3101 3956 3282 – BIC: BBRUBEBB

**www.a-plus.be/abonnementen
abonnement@a-plus.be**